

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף סד

משנה: לא את הבור ולא את הדות: כלומר המוכר את הבית לא מכר את הבור ואת הדות אפילו אם כתב לו בשטר שמוכר לו 'עומקא ורומא' (= עומקו וגובהו של הבית), לפי שכוונתו היא למכור לו את קרקעית הבית ואת גג הבית אבל לא את הבור והדות שתשמישם לא קשורים לבית אלא הם עשויים לשאוב מהם מים.

וצריך ליקח לו דרך, דברי ר' עקיבא: ועל המוכר לקנות מהקונה דרך שיוכל ללכת בה לבור שלו, לפי שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, וא"כ הוא לא השאיר לעצמו את הדרך המוליכה לבור.

וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך: לפי שהמוכר בעין רעה הוא מוכר, וא"כ הוא השאיר לעצמו את הדרך המוליכה לבור.

ומודה ר"ע שאם המוכר אמר לקונה שמוכר לו את הבית 'חוץ מבור ודות' שאינו צריך לקנות ממנו את הדרך לבור לפי שהוא השאירה לעצמו, משום שהוא לא היה צריך לומר לו זאת, שהרי הבור והדות ממילא אינם חלק מהבית, ומכך שבכל זאת הוא אמר לו זאת כוונתו להשאיר לעצמו את הדרך לשם.

מכרן לאחר, ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו: כעת המשנה עוברת למקרה אחר, שאת הבית הוא השאיר לעצמו ומכר רק את הבור והדות. לדעת רבי עקיבא - אין הקונה צריך לקנות מהמוכר דרך שיוכל ללכת בה לבור שהוא קנה, לפי שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, וא"כ הוא מכר לו גם את הדרך המוליכה לבור.

וחכ"א צריך ליקח לו דרך: לפי שהמוכר בעין רעה הוא מוכר, וא"כ השאיר לעצמו את הדרך המוליכה לבור.

גמרא: יתיב רבינא וקא קשיא ליה: ישב רבינא והיה קשה לו, מדוע המשנה אמרה גם 'בור' וגם 'דות', והרי שניהם הם הפירה עמוקה בקרקע ויש בהם מים מכונסים, וא"כ הם אותו הדבר?

א"ל רבא תוספאה לרבינא: אמר לו רבא תוספאה - בוא ותשמע תשובה לשאלתך מברייתא שאומרת ש'בור' הוא חפירה בקרקע קשה שמחזיקה בתוכה מים גם ללא בניית כתלים בתוך הבור, ואילו 'דות' הוא חפירה שחופרים בעפר תיחוח ובונים בתוכו כותל אבנים. ונמצא שהמשנה היתה צריכה לכתוב את שניהם, שאם היא היתה כותבת רק 'בור' היינו חושבים שרק בור אינו בכלל הבית כיון שהוא סתם חפירה, אבל 'דות' שהוא עשוי כבניין הרי הוא בכלל הבית. ואם היה כתוב רק 'דות' היינו חושבים שהוא בכלל הבית כיון שהוא בניין והוא דבר חשוב, אבל 'בור' שאינו חשוב הוא בטל לגבי הבית והוא בכלל הבית, לכן נכתבו שניהם ללמדנו ששניהם אינם בכלל הבית.

*

למדנו במשנה וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך.

מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר: כלומר המחלוקת של רבי עקיבא ורבנן האם המוכר בית לחבירו והשאיר את הבור שבחצרו לעצמו צריך לקנות את הדרך לבור מהקונה או לא, תלויה בשאלה האם המוכר מוכר את הבית בעין יפה או בעין רעה.

לדעת רבי עקיבא המוכר 'בעין יפה הוא מוכר' ולכן הוא לא חושב שהוא יצטרך דרך בקרקע לעבור אל הבור, וממילא הוא מוכר את הבית בלי דרך אל הבור שלו, ועל כן לאחר המכירה הוא יצטרך לקנות מהקונה דרך בקרקע כדי לעבור אל בורו. לדעת רבנן המוכר 'בעין רעה הוא מוכר' והוא משאיר לעצמו גם את הדרך אל הבור שלו.

ודקאמר נמי בעלמא ר' עקיבא לטעמיה דאמר מוכר בעין יפה מוכר, מהכא: ולכן הגמרא לעיל (דף לז,א) אמרה שאדם ש'מכר אילנות ושייר קרקע לפניו' (יבואר להלן), הדין בזה תלוי במחלוקת רבי עקיבא ורבנן האם הוא מכר בעין יפה או בעין רעה. וזאת על פי המשנה שלנו שבה נתבאר שמחלוקתם היא האם המוכר בעין יפה או בעין רעה. כלומר, מכיון שהמחלוקת של רבי עקיבא ורבנן היא על כל המכירות שבעולם האם הם בעין יפה או בעין רעה, ממילא גם הדין של 'המוכר אילנות ושייר קרקע לפניו' תלוי בזה.

מכר אילנות ושייר קרקע לפניו - דהיינו המוכר לחבירו רק את האילנות שבקרקע ומשאיר את הקרקע לעצמו, נחלקו רבי עקיבא ורבנן האם הקונה קיבל גם חלק

בקרקע לצורך אילנותיו. לדעת רבי עקיבא המוכר 'בעין יפה מוכר' ולכן הוא מכר לו גם חלק בקרקע לצורך האילנות, וממילא כאשר הם יתייבשו הקונה יוכל לנטוע חדשים במקומם, אבל לדעת רבנן המוכר 'בעין רעה הוא מוכר' והוא לא השאיר לקונה חלק בקרקע בשביל האילנות, וממילא כאשר הם יתייבשו הקונה לא יוכל לנטוע חדשים במקומם.

דחיה: ממאי? דלמא רבי עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים, ורבנן סברי אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר: מניין שהמחלוקת של רבי עקיבא ורבנן כאן היא האם המוכר עושה זאת בעין יפה או בעין רעה? אולי לכו"ע המוכר מוכר בעין יפה או לכו"ע הוא מוכר בעין רעה, וממילא במכר אילנות ושייר קרקע לפניו לכו"ע יש לו קרקע או לכו"ע אין לו קרקע. אבל המחלוקת שלהם כאן היא אחרת. כדלהלן.

לדעת רבי עקיבא הקונה לא מוכן לשלם כסף למוכר על מנת שהמוכר ידרוך לו בכיתו וחצירו בשביל ללכת לבור שלו, ולכן המוכר היה צריך להתנות בפירוש שהוא משאיר לעצמו דרך. (אבל לגבי מכר אילנות ושייר קרקע, אין כאן טענה כזו לקונה, כי המוכר לא דורך על האילנות של הקונה, וכל השאלה היא האם הוא מכר גם את הקרקע של האילנות עצמם. ולכן יתכן שרבי עקיבא סובר שהמוכר מוכר בעין רעה והוא לא השאיר לקונה את הקרקע של האילנות).

ולדעת רבנן המוכר לא מוכן לקבל כסף מהקונה על מנת שהוא יצטרך לעוף באויר אל הבור שלו, כי מה הוא יעשה עם בור בלי דרך?, ולכן פשוט שהוא משאיר לעצמו את הדרך. (אבל לגבי מכר אילנות ושייר קרקע, אין טענה כזו למוכר, כי כאמור מדובר רק בקרקע של האילן עצמו והמוכר לא מפסיד כלום אם הקונה יקבל את הקרקע הזו. ולכן יתכן שרבנן יסברו שהמוכר מוכר בעין יפה והוא מכר גם את הקרקע של האילן לקונה).

ואלא מסיפא, מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך: אלא ההכרח לומר שהמחלוקת של רבי עקיבא ורבנן היא האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין רעה, הוא מהסיפא של המשנה. המוכר בור ומשייר את הבית לעצמו לדעת רבי עקיבא הקונה לא צריך לקנות את הדרך לבור ולדעת רבנן הקונה צריך לקנות את הדרך לבור.

והרי כאן אי אפשר לבאר את טעם המחלוקת כנ"ל. כי לדעת רבי עקיבא כאן לא שייך הטעם ש'הקונה לא מוכן לשלם כסף למוכר על מנת שהמוכר ידרוך לו בביתו וחצירו בשביל ללכת לבור שלו, שהרי הקונה הוא זה שדורך למוכר בבית שלו. ואי אפשר לומר שהטעם של רבי עקיבא ש'הקונה לא מוכן לשלם כסף למוכר על מנת שהוא יצטרך לעוף באויר אל הבור שלו, כי הרי זה הטעם שאמרו רבנן (לגבי המוכר), ואילו רבי עקיבא לא חשש לטעם הזה. ולכן בהכרח שהטעם של רבי עקיבא הוא שהמוכר מוכר בעין יפה, ואם כן הוא מכר לקונה גם את הדרך אל הבור.

ואילו לדעת רבנן אי אפשר לומר שהסיבה שהקונה צריך לקנות את הדרך לבור בגלל ש'המוכר לא מוכן לקבל כסף מהקונה על מנת שהוא יצטרך לעוף באויר אל הבור שלו, בגלל שכאן הקונה הוא זה שצריך לעוף באויר. ומאידיך אי אפשר לומר שהטעם שלהם ש'המוכר לא מוכן לקבל כסף על מנת שהקונה ידרוך לו בבית בשביל להגיע לבור, כי הרי זה הטעם שאמר רבי עקיבא (לגבי הקונה), ואילו רבנן לא חששו לטעם הזה. אלא בהכרח שהטעם הוא כי המוכר מוכר בעין רעה, וממילא המוכר לא מכר את הדרך לבור ולכן הקונה צריך לקנות את הדרך.

דחיה: דלמא בהאי פליגי, דרבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר אזלינן: אולי גם רבי עקיבא וגם רבנן מסכימים שיש כאן שתי טוענות נכונות. האחת, אדם לא רוצה שידרכו לו בתוך השטח שלו. והשנייה, אדם לא רוצה לעוף באויר אל הבור שלו. אלא שלדעת רבי עקיבא יד הקונה על העליונה בכל אחת משתי הטוענות הללו. כי אדם לא זורק את כספו לחינם, והמוכר היה אמור להבין שכונות הקונה לקנות דבר מושלם. ואילו לדעת רבנן הולכים תמיד אחר המוכר (כי יד בעל השטר על התחתונה).

וממילא המחלוקת כאן אינה קשורה ל'מכר אילנות ושייר קרקע לפניו'. משום ששם שתי הטוענות הללו אינן תקפות, כי אין שם דריסה בשטח של חבירו ואין שם צורך לעוף באויר. ולכן שם יתכן שלכו"ע המוכר מוכר בעין יפה או לכו"ע בעין רעה.

ואלא מהא, לא את הבור ולא את הגת ולא את השוכך בין חרבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך. הא תו למה לי? אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר: אלא ההכרח לומר שהמחלוקת של רבי עקיבא ורבנן היא האם המוכר מוכר

בעין יפה או בעין רעה, הוא מהמשנה לקמן (זף עא'א) - המוכר שדה לא מכר את הכור שבתוך השדה העשוי להשקייה, ולא את הגת שבתוכה, ולא את השוכך. בין אם הכור חרב ואין בו מים, וכן אם אין כרם סמוך לגת, ואין יונים בשוכך. ובין אם הם מיושבים (שיש בהם מים, ויש כרם, ויש יונים). משום שהמוכר את השדה לא מכר אותם כי הם לא נכללים ב'שדה'. ונחלקו רבי עקיבא ורבנן האם המוכר צריך לקנות דרך מהקונה כדי ללכת אליהם או לא.

וכאן אי אפשר לומר שטעם המחלוקת שלהם כמו שהגמרא ביארה במשנה שלנו, דהיינו שלדעת רבי עקיבא הקונה לא מוכן לשלם כסף למוכר על מנת שהמוכר ידרוך לו בביתו בשביל ללכת לכור שלו. ולדעת רבנן המוכר לא מוכן לקבל כסף מהקונה על מנת שהוא יצטרך לעוף באויר אל הכור שלו. כי מה הצורך לומר את אותה המחלוקת שוב? אלא בהכרח שהמשנה לקמן באה לחדש שאפילו במקרה שאין את הטעמים הנ"ל, נחלקו רבי עקיבא ורבנן. וזאת משום שהמחלוקת שלהם היא האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין רעה!

דחייה: ודלמא אשמועינן בית, וקא משמע לן שדה. וצריכא, דאי אשמועינן בית משום דבעי צניעותא אבל שדה אימא לא, ואי אשמועינן שדה משום דקשי ליה דוושא אבל בית אימא לא: אולי היה צורך לגמרא להשמיע לנו את המחלוקת שלהם פעמיים, אחת בבית ואחת בשדה, ויש צורך לכך. כי אם המשנה היתה אומרת את המחלוקת רק בבית, היינו אומרים שדוקא בבית אמר רבי עקיבא שלקונה יש טענה שאינו מעוניין שהמוכר ידרוך לו בבית כי זה מפריע לפרטיות שלו, אבל בשדה שאין בה פרטיות לא תהיה לקונה טענה כזו. ולכן השמיעה לנו המשנה שגם בשדה יש לו טענה כזו. ומאי דך, אם היתה כותבת רק את המחלוקת בשדה, היינו אומרים שדוקא שם יש לקונה טענה שהוא לא מעוניין שהמוכר ידרוך לו בשדה כי הוא הורס לו את הזרעים, אבל בבית לא תהיה לו כזו טענה, קמ"ל.

וכן לדעת רבנן. אם היתה המשנה כותבת את המחלוקת רק בבית, היינו אומרים שדוקא שם יש טענה למוכר שאינו רוצה לעוף באויר ולא מתייחסים לטענת הקונה, משום שאין שם נזק בדריסה בתוך השטח שלו. אבל בשדה שהדריסה הורסת את הזרעים, לא נקבל את טענת המוכר מול טענת הקונה. ואם היה כתוב רק המחלוקת בשדה, היינו אומרים שדוקא שם לא מתקבלת טענת הקונה כי אין שם חוסר צניעות ופרטיות, מה שאין כן בבית, קמ"ל.

אלא מסיפא, מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך. הא תו למה לי, היינו הך? אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר. שמע מינה: אלא ההכרח לומר שהמחלוקת של רבי עקיבא ורבנן היא האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין רעה, הוא מהסיפא של המשנה לקמן. המוכר את הבור או את הגת או את השוכך והשאיר את השדה לעצמו לדעת רבי עקיבא הקונה צריך לקנות דרך, ולדעת רבנן אינו צריך.

והרי כאן אי אפשר לומר שהמחלוקת שלהם היא האם עדיפה טענת הקונה או טענת המוכר, כי הרי את זה כבר למדנו לנו מהמשנה שלנו וכנ"ל. וגם אי אפשר לומר שהיה צריך להשמיע לנו זאת גם בבית וגם בשדה, כי הרי כבר מהרישא של המשנה שם (המוכר שדה והשאיר בור גת ושוכך) למדנו שאין הבדל בין בית לשדה כנ"ל, ולא היה צריך לכתוב שוב גם את הסיפא (כלומר את המקרה של מוכר את הבור הגת והשוכך).

אלא בהכרח שהמשנה שם באה ללמד אותנו שהמחלוקת היא האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין רעה. לדעת רבי עקיבא הוא מוכר בעין יפה ולכן הקונה קנה גם את הדרך, ואילו לדעת רבנן הוא מוכר בעין רעה ולכן הוא לא קנה את הדרך.